

УДК 66.013.8:504,661.123

О.О. Завгородня, О.-Р.В. Мартиняк, Б.Є. Ковальчук, О.Д. Заяць*

Національний університет "Львівська політехніка",
кафедра хімічної інженерії та промислової екології

*Політехнікум, м. Новий Розділ

КІНЕТИКА ЕКСТРАГУВАННЯ ОЛІЇ З FRUCTUS HIPPOPHAES

© Завгородня О.О., Мартиняк О.-Р.В., Ковальчук Б.Є., Заяць О.Д., 2001

Досліджена кінетика екстрагування олії з Fructus Hippophaes (плоди обліпихи). Описана дослідна установка та методика досліджень. Визначені коефіцієнти дифузії.

The kinetic of extraction oil with Fructus Hippophaes was investigated. An inventory research installation was made and research methods were described. Coefficients of diffusion were fixed.

Серед плодкових і ягідних чагарників, які культивують в нашій країні, особливе місце займає обліпиха, яка має важливе народно-господарське значення завдяки цінним харчовим і лікарським властивостям, а також чітко вираженій меліоративній спроможності при освоєнні рекультивованих земель, закріпленні ґрунту.

За вмістом біологічно активних речовин обліпиха займає одне з перших місць серед плодкових культур. Її плоди вживають свіжими, з них готують різноманітні продукти: соки, напої, варення, желе, мармелад, а також обліпихову олію. Свіжі плоди містять 3–8 % олії, 2–3 %-цукрів (глюкоза, фруктоза, сахароза), 1–4 % органічних кислот, катехіни, пектинові і дубильні речовини, вітаміни С (100–400 мг %), В₁, В₂, Е, F, фолієву кислоту, Р-активні речовини (до 250 мг %).

В обліпиховій олії, яку одержують з насіння, є ліноленова і лінолева кислоти, а в олії з плодового м'якуша – лише 15 % лінолевої кислоти і зовсім відсутня ліноленова. Високий вміст в насінні олії обох цих кислот, що є основним фактором вітаміну F, а також наявність значної кількості вітаміну Е свідчить про велику біологічну цінність насіння цієї рослини, господарську доцільність її використання при комплексній переробці плодів.

Обліпихова олія має протизапальні, бактерицидні, епітелізуючі, гранулюючі та знеболуючі властивості, у зв'язку з чим її з успіхом використовують для лікування променевих уражень шкіри, опіків і відморожень, пролежнів, туберкульозу шкіри, екзем, лишайів, трофічних виразок, хвороби Дар'є, хвороб очей (трахома, повзуча виразка рогики тощо), носоглотки (гайморит, хронічний тонзиліт) і ротової порожнини (пульпіт, періодонтит), жіночих хвороб [1].

Першим етапом досліджень було визначення вмісту олії в плодах обліпихи.

Плід обліпихи складається (рис.1, а) з м'якуша (1), кісточки (2) і шкірки (3).

Методика досліджень полягала в наступному: плоди обліпихи пресувалися, одержана рідка фаза аналізувалась на вміст олії методом рідинної екстракції. Вижимки висушувалися,

розділялись на кісточки і шкірки й окремо піддавалися екстракції в системі тверде тіло – рідина. Визначений таким чином розподіл олії в плодах становить 93,5; 4 і 2,5 %, відповідно (рис. 1, б).

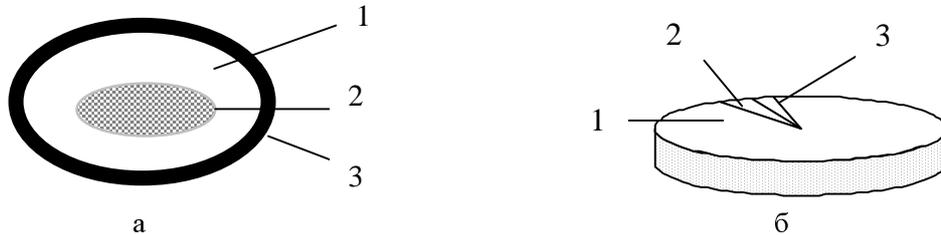

Рис. 1. Плід обліпихи (а) і розподіл олії в ньому (б)

Вилучення олії з рідкої фази вивчено і описано в літературі. Екстрагування олії з кісточок плодів обліпихи недостатньо вивчено. Тому, враховуючи значний вміст олії в кісточках, з метою збільшення її виходу з плодів обліпихи і розробки технології її вилучення, були проведені дослідження кінетики екстрагування. Для цього висушені кісточочки подрібнювали і піддавали ситовому аналізу. За результатами досліджень побудували криві розподілу (рис. 2).

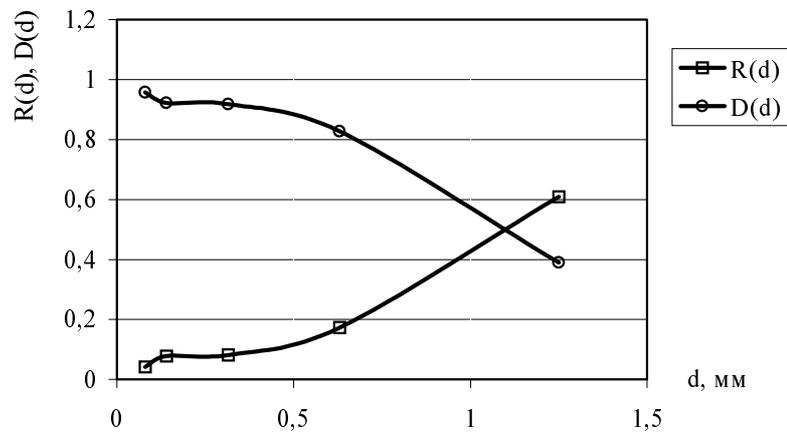

Рис. 2. Криві розподілу

Для вивчення кінетики процесу екстрагування олії з кісточок, досліди проводились окремо для кожної фракції, одержаної при ситовому аналізі (діаметр частинок 1,25; 0,63 і 0,08 мм). Досліди проводились на лабораторній установці, яка складалася з термостата, в якому була розміщена колба, споряджена мішалкою, зворотним холодильником, контрольним термометром. Температура дослідів підтримувалась постійною і дорівнювала 18 °С. Кількість обертів мішалки регулювалась за допомогою реостата і становила 120 об/хв. Досліди проводилися при співвідношенні твердої фази (кісточки) і екстрагента (розчинник) 1:3. Як розчинник використовували бензин марки БР-1.

Методика досліджень полягала в наступному: в колбу, при увімкненій мішалці, засипали 25г сухих мелених кісточок певної фракції. Одночасно в колбу подавали 75 мл

розчинника. Екстракція тривала декілька годин, через певні проміжки часу відбирались проби в кількості 1мл і аналізувались на вміст цільового компонента ваговим методом. Для чого відібрана проба фільтрувалась за допомогою вакуум-фільтра і піддавалась випаровуванню в сушильній шафі до постійної ваги і, визначався ступінь вилучення олії.

За результатами дослідів побудовано криві кінетики екстрагування у вигляді залежності $C = f(\tau)$ (рис. 3).

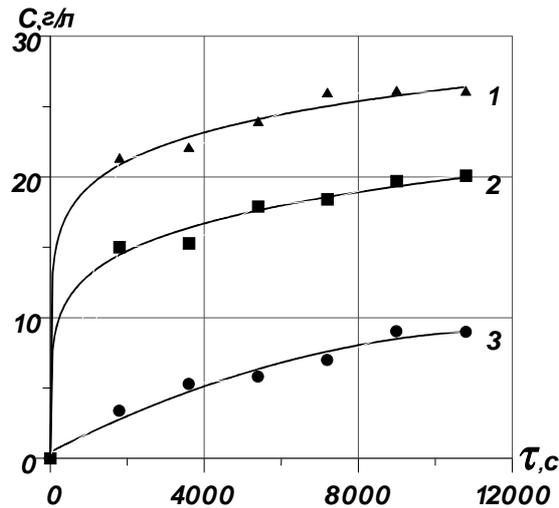

Рис. 3. Криві кінетики екстрагування олії з *Fruktus Hipporhaes* при різних розмірах частинок:
1 – $d_e = 1,25$ мм; 2 – $d_e = 0,63$ мм; 3 – $d_e = 0,08$ мм ($n = const$; $t = const$)

Для визначення коефіцієнтів дифузії було використано рівняння [2]:

$$\frac{\bar{C}_2}{C_0} = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{6}{\pi^2 \cdot n^2} \cdot e^{-\pi^2 n^2 \frac{Dt}{R^2}}, \quad (1)$$

де $\bar{C}_2$ – концентрація олії у твердій фазі; R – радіус частинки; D – коефіцієнт дифузії, і рівняння матеріального балансу:

$$G_{II} \cdot C_{ок} - G_{II} \cdot C_k = V \cdot C_p, \quad (2)$$

де G_{II} – початкова вага кісточок, г; $C_{ок}$ – концентрація олії в кісточках, г/л; C_k – кінцева концентрація олії в кісточках, г/л; V – об'єм розчинника, л; C_p – рівноважна концентрація олії, г/л.

При підстановці вихідних даних, методом дихотомії, визначені коефіцієнти дифузії: $D_1 = 2,46 \cdot 10^{-13}$ м²/с (для частинок $d = 1,25 \cdot 10^{-4}$ м); $D_2 = 9,29 \cdot 10^{-13}$ м²/с ($d = 0,63 \cdot 10^{-4}$ м); $D_3 = 1,49 \cdot 10^{-13}$ м²/с ($d = 0,08 \cdot 10^{-4}$ м).

1. Лікарські рослини. Енциклопедичний довідник / А.М. Гродзінський (відп. ред.). – К., 1991. – 544 с. 2. Аксельруд Г.А. Массообмен в системе твердое тело – жидкость. – Львов, 1971. – 250 с.